

ודוד היה נאלץ לברוח מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש.

רבי זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה, משום דבעא למיסק שרצה לעלות לארץ ישראל, וחשש שאם יראה אותו רב יהודה הוא יאסור עליו לעלות לשם.

דאמר רב יהודה: כל העולה מבבל לארץ ישראל בזמן הזה עובר בעשה. שנאמר:

[ירמיהו כז] כבלה יובאו. ושמה יהיו — עד ק"א-א יום פקדי אותם, נאם ה'.

ורבי זירא סבר, שההוא קרא בכלי שרת כתיב, כמבואר בפסוק הקודם, המדבר בכלי שרת, ולא בבני אדם.

ורב יהודה סבר, כתיב קרא אחרינא [שיר השירים ב]: השבעתי אתכם בנות ירושלים, בצבאות או באילות השרה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה [שאוהב ה' את עמו, ומושיבם בארצו] — עד שתחפץ.

ורבי זירא סבר, שההוא קרא מלמד שלא יעלו ישראל לארץ ישראל בחומה, ביד חזקה. אבל מותר לכל אחד לעלות כלעצמו, שלא בכח.

ורב יהודה סבר, שקרא "השבעתי" אחרינא כתיב, האוסר לעלות אפילו שלא בכח.

אמר רב פפא: פריטי דכספא — לא עבדי אינשי. אין עושים מטבעות של פרוטות מכסף אלא רק מנחושת, ולכן אי אפשר לומר שכוונתו לפרוטות.

תנו רבנן: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחור"ל, ואפילו בעיר שרובה ישראל.

שכל הדר בארץ ישראל — דומה כמי שיש לו אלוה,

וכל הדר בחוצה לארץ — דומה כמי שאין לו אלוה. (1)

שנאמר [ויקרא כה]: "לתת לכם את ארץ כנען — להיות לכם לאלהים".

והרי יש לתמוה: וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה?

אלא לומר לך, כל הדר בחור"ל — כאילו עובד עבודת כוכבים!

וכן ברוד, הוא [הכתוב] אומר [שמואל א כז]: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר: לך עבוד אלהים אחרים".

וכי מי אמר לו לדוד "לך עבוד אלהים אחרים"?

אלא, לומר לך: כל הדר בחור"ל — כאילו עובד עבודת כוכבים.

אלוה, שמקבל הוא את השפע רק דרך השר של מעלה.

וכתב האבני נזר בתשובותיו, בסוף חלק יורה דעה, שמי שיושב בארץ ישראל ומתפרנס מתרומות מחוצה לארץ חסר לו במידת מה זכות בישיבת הארץ.

1. כתב הרשב"א בביאור ההגדות שהשפע לכל העולם עובר דרך שרי מעלה, ואילו בארץ ישראל הוא בא שלא באמצעות השרים אלא ישירות מהקב"ה, ולכן הגר חוץ מארץ ישראל חסר הוא את הקשר הישיר להקב"ה בקבלת השפע, ובמידה הזאת הרי הוא כני שאין לו

אמר רבי אלעזר, אמר להם הקב"ה לישראל: אם אתם מקיימין את השבועה מוטב.

ואם לאו — אני מתיר מפקיר את בשרכם בצבאות וכאילות השדה שהן מאכל לחיות השדה.<sup>(2)</sup>

אמר רבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון.

שנאמר [ישעיהו לג] "ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון".

אמר ליה רבא לרב אשי: אנן, בסובלי חלאים מתנינן לה.

אמר רב ענן: כל הקבור בארץ ישראל — כאילו קבור תחת המזבה.

כתיב הכא [שמות כ]: "מזבה אדמה תעשה לי".

וכתיב התם [דברים לב] "וכפר אדמתו עמו".

עולא הוה רגיל דהוה פליק לעלות לארץ ישראל.

נח נפשיה בחוץ לארץ.

אתו, באו ואמר ליה לרבי אלעזר.

אמר רבי אלעזר: אנת עולא: אתה עולא,

ורבי זירא סבר, שההוא "השבועתי" אחרינא — מיבעי ליה לכדרכי יומי ברבי חנינא. דאמר: ג' שבועות הללו — למה?

אחת, שלא יעלו ישראל בחומה, יחד, ביד חזקה.

ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם.

ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

ורב יהודה סבר [שיר השירים ב] שיש כפל בלשון השבועה, שהרי "אם תעירו, ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", כתיב, ונמצא שיש כאן שש שבועות, ואחת מהן באה ללמד כדבריו, שאסור לעלות מבבל לארץ ישראל גם לכל יחיד!

ורבי זירא סבר שכפל הלשון, מיבעי ליה ללמד כדרכי לוי, דאמר: שש שבועות הללו — למה?

תלתא — הני דאמרן.

ואינך, השלש הנוספות — שלא יגלו נביאים שביניהם את הקץ, ושלא ירחקו<sup>(1)</sup> את הקץ בעוונותיהם, ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים.

[שיר השירים ב] "בצבאות או כאילות השדה" —

ממקומות רבים שהיא נוהגת מן התורה גם בזמן הזה.

והחלוק המקובל הוא בין השבועה "לעלות בחומה" ככלל, ובין המצוה מן התורה לשבת בארץ ישראל כיחיד. עיין באבני נזר יורה דעה, בתשובות האחרונות.

1. רש"י מביא גירסא אחרת "שלא ידחקו את הקץ", וביארה, שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי על הקץ!

2. האחרונים דנו בהרחבה על ענין שלש שבועות, וכיצד עומדת השבועה הזאת מול המצוה של ישיבת ארץ ישראל, שמוכח

קורא אני עליך את דברי הנביא בספר עמוס [פרק ז] "על אדמה טמאה תמות".

אמרו לו לרבי אלעזר: אבל ארזנו של עולא בא מבבל לארץ ישראל, כדי שיקברוהו בארץ.

אמר להם: אינו דומה מי שאדמת ארץ ישראל קולטתו מחיים, למי שהיא קולטתו רק לאחר מיתה.

ההוא גברא שגר בארץ ישראל, דנפלה ליה יבמה ליבום, והיתה היבמה מתגוררת בבבל, במקום הנקרא "בי חוואה".

אתא היבם לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה, ושאלו: מהו למיחת האם מותר לי לעזוב את הארץ. וליבמה במקום מגוריה, בבבל?

אמר ליה רבי חנינא: אחיו נשא כותית [כיניו חריף לעזיבתו את ארץ ישראל], ומת, ברוך המקום שהרגו! והוא ירד אחריו?

אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. כי בבל היא מקום תורה, והעוזב אותה עוזב מקום תורה.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: אפילו מפומבדיתא לבי כובי הסמוכה אין לצאת, שאין זה מקום תורה.

ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי, שמתיה רב יוסף.

ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתוניא, שכיב, מת.

אמר אבוי: אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי אילו לא היה יוצא לשם.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: כשרין שבבבל — ארץ ישראל קולטתו, כשרין שבשאר ארצות — בבל קולטתו.

והוינן בה: למאי, לאיזה ענין זה נאמר?

אילימא לענין יוחסין?

והאמר מר: כל הארצות נחשבות כעיסה [ספק תערוכת כעיסה המעורבת] לארץ ישראל, לענין יוחסין.

וארץ ישראל — עיסה לבבל!

אלא לענין קליטה לקבורה.

אמר רב יהודה: כל הדר בבבל — כאילו דר בארץ ישראל, שנאמר: [זכריה ב] הוי ציון, המלטי יושבת בת בבל.

אמר אבוי, נקטינו: בבל, לא חזיא חבלי דמשיח!

תרגמה העמידה אהוצל דבנימין, וקרר ליה על שם ההצלה מחבלי משיח "קרנא דשיזבתא".

אמר רבי אלעזר: מתים שבחוץ לארץ אינם חיים, שנאמר: [יחזקאל כו] ונתתי צבי בארץ חיים.

ארץ שביוני בה — מתיה חיים.

שאין צביוני בה — אין מתיה חיים.

מתיה רבי אבא בר ממל: [ישעיהו כו] "יחיו מתיה, נבלתי יקומו".

מאי לאו, "יחיו מתיה" — מתים שבארץ

ישראל.

"נבלתי יקומו" — מתים שבחויץ לארץ.

ומאי "ונתתי צבי בארץ חיים"? — אנכוכד נצר מלך בבל הוא דכתיב,

דאמר רחמנא: מיייתינא עליהו מלכא, אביא כנגד עם ישראל מלך דקליל כי טביא, שהוא קל כצבי!?

אמר ליה: רבי, מקרא אחר אני דורש: [ישעיהו מב] נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה. ומשמע שרק בארץ ישראל יחיו!

אמר ליה: ואלא הכתיב "נבלתי יקומו", שמשמעותו תחיית המתים בכל מקום!?

אמר ליה: ההוא קרא בנפלים הוא דכתיב.

ורבי אבא בר ממל, האי "נותן נשמה לעם עליה" — מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדרבי אבהו.

דאמר רבי אבהו: אפילו שפחה כנענית שבא"י — מוכטח לה שהיא בת העולם הבא. כי כתיב הכא: "לעם עליה".

וכתיב התם: [בראשית כב] שבו לכם פה עם החמור — עם הדומה לחמור.

"ורוח להולכים בה" —

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המחלף ארבע אמות בארץ ישראל — מוכטח לו שהוא בן העולם הבא.

והוינן בה: ולרבי אלעזר, וכי אפילו צדיקים שבחויץ לארץ אינם חיים בתחיית המתים?

אמר רבי אילעא: על ידי גלגול לארץ ישראל, ושם הם יחיו.

מתקיף לה רבי אבא סלא רבא: גלגול לצדיקים צער הוא!

אמר אביי: מחילות נעשות להם בקרקע.

[בראשית מז] ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם —

אמר קרנא: דברים בנו, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחוצה לארץ חיים — למה הטריח את בניו לעלות ולקבורו בארץ ישראל? — משום שחשש יעקב שמא לא יזכה למחילות.

כיוצא בדבר אתה אומר:

[בראשית נ] וישבע יוסף את בני ישראל. ונומר,

אמר רבי חנינא: דברים בנו, יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחוצה לארץ חיים, למה הטריח את אחיו להובילו במדבר ארבע מאות פרסה? משום שחשש יוסף שמא לא יזכה למחילות.

שלחו ליה אהוהי לרבה אחיו של רבה שהיו בארץ ישראל, שלחו לו מכתב ובו דברי שכנוע שיעלה ויצטרף אליהם, וכך כתבו לו: יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו',

ואילפא אף מוסיף בה דברים: מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת לשאתה, וביקש לירד אחריה לחוץ לארץ כדי לשאת אותה שם. כיון ששמע בזאת, גלגל בעצמו שסבל ונמנע לרדת עד יום מותו.

ואף אתה, אחינו רבה, אף על פי שחכם גדול

אתה, אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו, ויפה לך לעלות וללמוד כאן מפי הרב.

ואם תאמר, אין לך רב!

יש לך רב!

ומנו? — רבי יוחנן!

ואם אין אתה עולה, הזהר בשלשה דברים:

אל תרבה בישיבה — שישיבה קשה לתחתונות,

ואל תרבה בעמידה — שעמידה קשה ללב,

ואל תרבה בהליכה — שהליכה קשה לעינים,

אלא שליש בישיבה, שליש בעמידה, שליש בהילוך,

כל ישיבה שאין עמה סמיכה — עמידה נוחה הימנה.

והוינן בה: עמידה סלקא דעתך?

והאמרת: עמידה קשה ללב!

קיא-ב אלא, ישיבה שאין בה סמיכה — עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה.

והוסיפו למכתבם גם דברי תורה:

וכן אמרו יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד: הלכה כרבי יהודה בפרדות, וכפי שיבואר.

דתניא, רבי יהודה אומר: פרדה הנוצרת מזיווג של סוס וחמור, שתבעה להרבע, אין מרביעין עליה לא סוס, ולא חמור, אלא מינה בלבד, כי יש בכך משום כלאיים. היות ורבי יהודה מסתפק אם חוששים לזרע האב או לא.

אבל לדעת חכמים, אין חוששים לזרע האב, ולכן אם נולדה הפרידה מאתון שבא עליה סוס, מרביעים עליה חמור, ואם נולדה הפרידה מסוסה שבא עליה חמור מרביעים עליה סוס.

אמר רב נחמן בר יצחק: יצחק — זה רבי יצחק נפחא,

שמעון — זה רבי שמעון בן פזי,

ואמרי לה ריש לקיש,

אושעיא — זה רבי אושעיא ברבי.

שנינו לעיל: אמר רבי אלעזר: עמי הארצות אינן חיים.

שנאמר: [ישעיהו כו] מתים כל יחיו וגו'.

תניא נמי הכי: מתים כל יחיו —

יכול לכל?

תלמוד לומר: "רפאים בל יקומו". במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר: לא ניחא למרייהו, דאמרת להו הכי. כי ההוא קרא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב!

אמר ליה רבי אלעזר: מקרא אחר אני דורש,

דכתיב: [ישעיהו כו] כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל,

כל המשתמש באור תורה — אור תורה מחייהו,

וכל שאין משתמש באור תורה — אין אור תורה מחייהו.